माह तत्रैव। "अस्तङ्गते दैत्यगुरौ गुरौ वा ऋक्षेऽपि वा पापयुतेऽप्यनुक्ते। व्रतोपनीतो दिवसैः प्रणाशं प्रयाति देवैरपि – रक्षितोयः"। नक्षत्रनिर्णयः सं०त०भुजब० "स्वातीशक्रधनाश्विमित्रकरभे पौष्णेज्यचित्राहरिष्विन्दौ तोयपतौ भगे दितिसुते भाद्रद्वये सागरे" १५,१८,२३, १,१७,१३,२७,८,१४,२२,५,२४,११,१२, २५,२६,२० एतत्संख्यकेषु सप्तदशसु नक्षत्रेषु उपनयनं सत्। मु०चि० प्रमि० विशेषः "क्षिप्रध्रुवाहिचरमूलमृदुत्रिपूर्वारौद्रेऽर्कविद्गुरुसितेन्दुदिने व्रतं सत्" अस्य व्याख्या प्रमि० "प्राजापत्यादि षड्ऋक्षे भगर्क्षादिषु पञ्चसु। मूलादिदशके चैव समैत्रे व्रतबन्धनम्"। तेन २२ द्वाविंशतिर्नक्षत्राणि विहितानि। अत्र पुनर्वसुग्रहणं क्षत्रियवैश्यविषयं न तु ब्राह्मणविषयम् "पुनर्वसौ कृतोविप्रः पुनः संस्कारमर्हतीति राजमा०। "त्र्यहस्पृशि मले मासि शूद्रत्वमधिगच्छति। पुनर्वसौ कृतोविप्रः पुनः संस्कारमर्हतीति" सारसंग्रहे" च विप्रोपनयननिषेधात्। तथा च "भरणीकृत्तिकामघाविशाखाज्येष्ठासूपनयनं न कार्य्यम् एतानि नक्षत्राणि च सर्वशाखामलयप्रायाणि यथोक्तं तत्रैव "भरणीकृत्तिकापित्र्यविशाखाशक्रभानि च। सर्वशाखामलं प्रोक्तं व्रतं तत्र विवर्ज्जयेत्"। वेदिभेदे नक्षत्रभेदो यथा ज्योतिर्निबन्धे व्यव०च०च। "मूलहस्तात्रये सार्पे शैवे पूर्वात्रये तथा। "ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यं मेखलाबन्धनं बुधैः" १९, १३, १४, १५, ९, ६, ११, २०, २५, एतन्मितानि ऋग्वेदिविषयाणि "पुष्ये पुनर्वसौ पौष्णे २७हस्ते मैत्रे १७ शशाङ्कभे५। ध्रुवेषु १२, २१, २६, ४ च प्रशस्तं स्याद्यजुषां मौञ्जीबन्धनम्"। पुष्यवासव २३हस्ताश्विशिवर्क्षकर्णोत्तरात्रयम् २२,१२,२१,२६। प्रशस्तं मेखलाबन्धे वटूनां सामगायिनाम्"। भगो ११मैत्रा१७ श्विनोहस्तारेवत्यदिति ७वासवम् २३। अथर्वपाठिनां शस्तोभगणोऽयं व्रतार्पणे"। नि०सि०। "पूर्वा ११,२०,२५, हस्तात्रये१३,१४,१५, सार्पे ९श्रुतिमूले"च २२,२९,बह्वृचाम्। यजुषां पौष्णमैत्रार्कादित्यपुष्यमृदुध्रुवैः। सामगानां हरीशार्कवसुपुष्योत्तराश्विनी। धनिष्ठादितिमैत्रार्काश्वेन्दुपौष्णेष्वथर्वणाम्"५,२७,। अन्यत्रापि। "पूर्वाहस्तत्रयाऽश्लेषाशिवमूलानि भानि च। ऋग्वेदाध्यायिनां शस्तभान्याहुर्व्रतबन्धने। उत्तरारोहिणीयुग्मपुष्यापौष्णकरादितौ। मैत्रे यजुर्विदाञ्चोपनयनन्तु प्रशस्यते। उत्तराश्रवणार्द्राश्विपुष्याहस्ताधनेषु च। सामगानां व्रतं शस्तमिति वेदविदोविदुः। अश्विनी रेवती हस्ता भगमैत्रधनादितौ। अथर्व्ववेदिनाञ्चोपनयनन्तु शुभावहमिति" प्रमि०धृतप्रागुक्तवचने ज्येष्ठायामलत्वेनोक्तावपि प्रागुक्तभुजजलादिवचने "अश्विनीमृगचित्रासु हस्ते स्वात्याञ्च शक्रभे। पुष्ये च पूर्व्वफल्गुन्यां श्रवणे पौष्णभे तथा। वासवे शततरासु व्रतबन्धः प्रशस्यते" श्रीपतिवचने च ज्येष्ठायाग्रहणमत्यन्तापद्विषयम्। वेदभेदेन विहितनक्षत्रेषु तस्याः अकीर्त्तनेऽपि वेदभेदेन प्राशस्त्यमात्रत्वप्रतीतेस्तदलाभेऽन्यवेदिविहितनक्षत्रस्यापि ग्रहणार्थं मुहू० चि०द्वाविंशतिनक्षत्राणां सामान्यतो ग्रहणवदत्रापि तथेति बोध्यम्। ज्येष्ठायास्त्वत्यन्तापद्विषय एव ग्राह्यता केष्वपि वेदिषु तदनुक्तेः व्यव०च०गुरुः। "त्रिषूत्तरेषु रोहिण्यां हस्ते मैत्रे च वासवे। त्वाष्ट्रे सौम्यपुनर्वस्वोरुत्तमं ह्यौपनायनम्। वारुणे वैष्णवे पुष्ये वायव्ये पौष्णभे तथा। अश्विन्यां षट्सु भेषूक्तं मध्यमं तु चतुर्मुखैः। शेषेषु वर्जयेद्धीमान् द्विजानामौपनायनम्" अत्रान्येषां वर्ज्योक्तिरपि अनापद्विषया" एतदरिक्तनक्षत्राणां प्रागुक्तवचनैर्विहितत्वात्। ज्योतिर्निबन्धे नारदः। "श्रेष्ठान्यर्कत्रयान्त्येज्यभाद्रादित्युत्तरात्रयम्। विष्णुत्रयाश्विमित्राजयोनिभान्युपनायने"। वर्जनीययोगानाह व्यव०च०गुरुः। "व्याघातं परिघं वज्रं व्यतीपातञ्च वैधृतिम्। गण्डातिगण्डौ शूलञ्च विष्कुम्भञ्च विवर्ज्जयेत्" अन्यत्रापि। "विष्कुम्भशूलपरिघव्यतिपातगण्डव्याघातवैधृतियुतं त्वतिगण्डवज्रम्। योगं विहाय कुजमन्दपराह्णसन्ध्यां हित्वा निरंशमशुभञ्च व्रतं प्रशस्तम्" प्रमिता०। "क्षीणचन्द्रेऽस्तगे शुक्रे निरंशे चैव भास्करे। कर्त्तव्यं नोपनयनं नानध्याये गलग्रहे"। निरंशसूर्यमाह तत्रैव। "राशेः प्रथमभागस्थो निरंशः सूर्य उच्यते"। तेन रघुनन्दनेन निरंशशब्दस्य संक्रान्तिपरत्वस्य कल्पनं चिन्त्यम्। वारनिर्णयमाह नारदः। "आचार्य्यसौम्यकाव्यानां वाराः शस्ताः शशीनयोः। वारौ मध्यफलौ प्रोक्तावितरौ निन्दितौ व्रते" तत्राप्यस्तमितस्य बुधस्य वारोवर्जनीयः। "अस्तं गतस्य सौम्यस्य वारो वर्ज्योद्विजन्मनामिति" नारदोक्तेः। अन्यत्र तु। "शुभो बुधोनास्तमितः पापग्रहयुतो न चेति"। चन्द्रवारस्तु कृष्णे वर्ज्जनीयः। "पापग्रहाणां वाराः स्युर्न शुभाश्चन्द्रवासरः। सितपक्षे प्रशस्तः स्यात् कृष्णे वारोविधोर्नहीति" व्य०च० उक्तेः। सामागानां कुजवारेऽप्युनयनमुक्तं श्रीपतिना। "शाखाधिपे बलिनि